
Kaarlo A. Sahlstedtin murhayritys sekä sillan räjäytys Hyvinkään Kuumolassa 1918

Tuomas Salste 2019

uomessa syttyi sisällissota 27.1.1918. Samana päivänä alkoi punainen vallankumous myös Hyvinkäällä ja punakaarti perustettiin. Vallankumouksen käynnistyttyä alkoi punainen terrori ja vastustajien tappaminen. Ensimmäiset uhrinsa Hyvinkään punaiset surmasivat 30.–31.1.1918.¹

Hyvinkään punakaartilaisten aikomus oli ryöstää ja murhata myös *Kaarlo A. Sahlstedt*, paikkakunnalle hiljattain muuttanut maatilän isäntä. Ryöstö onnistui ja vähältä piti, ettei murhakin onnistunut.

Nummelta kotoisin ollut Sahlstedt oli 34-vuotias 5 lapsen isä. Puolitoista vuotta aiemmin, kesällä 1916 oli hän ostanut Kuumolan tilan Hyvinkäältä muutaman kilometrin päästä rautatieasemalta Vantaanjoen varrelta ja muuttanut sinne perheineen talon isännäksi.

Tiedä millaiseen solmuun asiat olivat menneet, mutta tammikuun viimeisenä aamuna vuonna 1918 ilmestyi Kuumolan pihaan kaksi punakaartilaista punaisin nauhoin ja asein varustautuneina. Sahlstedt itse kuvaili tapahtumia yksityiskohtaisesti kirjoituksessaan, jonka toimitti keväällä sodan jälkeen valkokaartin tutkijalautakunnalle.

Kaarlo A. Sahlstedt
(30.9.1883–1.9.1961)

Pelostus K. A. Sahlstedt - murhayrityksestä Kuumolan talossa.
Tuorstaina Tammikuun 31 p:nä klo 7 aamulla tuli Kuumolan talon kaksi miestä, jotka tunnattiin Mäkinen asuva Rautatieen tyämies.

Selostus K.A. Sahlstedtin murhayrityksestä Kuumolan talossa²

Tuorstaina Tammikuun 31 pvä klo 7 aamulla tuli Kuumolan talon kaksi miestä, jotka tunnettiin: Mäkinen asuva Rautatien työmiehen Jokisen luona Hyvinkäällä Rauhamäen pysäkin luona, Kontuktööri Lindforsin poika Niilo Lindfors Hyvinkäältä. Nämät miehet tulivat sanottuna aikana Revolverit ojossa sängyni viereen, esittivät Hyvinkään punakaarttin leimalla varustetun paperin, missä ilmoitettiin että Kuumolan maito on tuotava Hyvinkään Työväen talolle. Sen tehtyään käskivät nousemaan minut ylös ja ruvettiin pitämään kotitarkastusta penkottin kaikki huonet ja huoneissa olevat piirongit, laadikot, sängyt, yleensä kaikki paikat. Kulmakamarissa oli ruokatavaroita, mistä He ryöstivät 17 limppua 1 vehnäringelin, 4½ kgr sokeria 1 juuri korin mitkä tavarat vietiin, sitte Niilo Lindfors jäi Telefonin vieren huonesen, sekä pani veitsella poikki kuulotorveen johtavan johdon. Kun minä pakodettiin Mäkisen kanssa puimahuoneella näyttämään puimatonta viljan. Sitte kun tulimme ylös sieltä takaisin käskettiin, paneman Hevonen eden, ja tulemaan Heidä viemään asemalle. Käskin meidän rengin valjastamaan Hevosen Ja me tulimme Mäkisen kanssa samaan kamarin, missä N Lindfors oli vartioinut Telefonia.

Sanoi Mäkinen minulla, että He ovat ollet kovassa vallankumous työssä ja yötä ja päivä hikipäässä. He tahtovat myös saada rahaa ja kysyivät minkä verran minä tahdon antaa: Sanoin riittäkö 50 mk miehen. Lindfos sano: niinkö vähän minun hengen on arvossa. Sanoin: etten luullut tässä olevan Hengen kysymyksessä: – Käskivät tuoman kaikki rahat pöydään, jossa oli 685 mk. 600 mk He ottivat sekä jakoivat heti nähdessäni 300 mk kummallekin. Sitte kannadettiin revolverit ojennettuna minua, jos tästä rahasta ilmoitan jollekin ihmisellä (ei Emännällenkään saa puhua) niin he varmasti tappavat minut ensi kerralla nähdessään, Talon tultuan He käskivät laittamaan ruokaa, vaan rahat ryösdettyään, He kielsivät laittamasta. Rengi tuli ilmoittamaan että Hevonen oli valmis rappusten edessä valjasdettuna. Minä pakodettiin kantamaan sanottu ruokakori reken ja He käskivät rengin ajama Työväen talolle Hyvinkäälle. Minä käskettiin Talliin. Mäkinen tuli Tallin kanssani ja N. Lindfors jäi Tallin oven ulkopuolelle. Mäkinen kysy Tallissa, olenko tunnustanut kaikki, enkä mitään salanut: sanoin että minulla ei ole mitään salattava annan kaikki mitä tahdotte. Mäkinen sano: Pankaa kädenne ristiin, ja ampu laukauksen tähdätyinä otsaani. – Tuli lensi silmilleni, käännyin ympäri juoksin tupaan, vaan tullessani ulos tallista ampu N. Lindfors minua Tallin ovesta osaamatta. Tupaan tullessani sano vaimoni ne tulevat perässä, lähdin menemään läpi huoneiden, sekä menin salin ikkunasta ulos. Tupaan tullessaan Mäkinen kysy hätäntyneenä missä minä olen, sanokaa heti, vaimoni otti Mäkisestä kiinni, rukoili älkää tappako eihän se ole Teille mitään pahaa tehnyt. Mäkinen ampu kyökissä vaimoani kun se riippu Hänessä kiinni kummingin osaamatta. Mäkinen riisti itsensä eriin juoksi perässäni salin ampu 2 laukausta salin ikkunasta perääni kumminkaan osaamatta, olin ikkunasta pois luullakseni silloin 5–6 metriä. N. Lindfors juoksi paraati rappusten edeen silloin kun Mäkinen tuli sisälle, luuli kai minun tulevan ulos sieltä. Tästä ampumasateesta pois juostuani menin metsään ja piilottelin itseäni 5 viikkoa kunnes pääsin Helsingiin. Tämän tapahtuman todistajina ovat palveliani

Lempi Liikanen

Elli Launio

Martta Joukahainen

Sittekun rengi ehdi Työväen talolle ryösdettyjen tavaroiden kanssa. Oli siellä olevat Punakaartilaiset sanonet. Olisit tuonut isännän tänne reenpohjille kruniksi. Sitte ne olivat kiroillet kun ei He saanet minua tapettua. Muun muassa oli tämä rautatien mies Jokinen, missä sanottu Mäkinen asuu, ollut kovin pahoilla kun eivät saanet minulta hengeä pois.

Mäkinen ja N. Lindfors esiintyivät Punakaarttin nimessä ja punaisilla nauhoilla kukidettuna. Sekä koko sen ajan minkä olivat meille, olivat revolverit aina ojennutana minua kohdi.

Tämän ilmoitukseni oikeaksi omistan

Kaarlo A. Sahlstedt.

Piiloon punaisilta

Tarinan mukaan Mäkinen oli niin tottumaton ampuja, että otsaan tähdätty luoti vei Sahlstedtilta vain lakin päästä. Paetessaan ikkunasta loukkasi Sahlstedt kätensä niin, että hänestä jäi verivana hangelle. Sahlstedt rynnäsi naapurin Vanhanmyllyn ohi omaan metsäänsä. Siellä hän piileskeli havupuun oksalla; yöt hän vietti omassa ladossaan. Hengenpitimiksi toi hänen 9-vuotias poikansa isälleen ruokaa ja tarvikkeita.³

Syyttä ei Sahlstedt piileskellyt peläten henkensä puolesta. Punakaartilaiset kävivät vielä naapuritaloissa etsimässä isäntiä, jotka kuitenkin olivat osanneet lähteä ajoissa pakoon. Naapurin Hellektorpan isännän agronomi *Karl Vuorion* he veivät mukanaan ja ampuivat ojaan 18.2.1918. Kuumolaan punakaarti ei enää palannut. Eräs tuttava, punaisiin kuulunut miilisi *Juho Hautala* järjesti Sahlstedtin pakoon Helsinkiin odottamaan tilanteen rauhoittumista. Keväällä pääsi hän palaamaan kotiinsa eikä häntä enää vainottu.⁴ Murhaaminen oli Hyvinkäällä loppunut miltei tyystin jo 18.2.

Kuumolan talo tapahtuman aikoihin

Lato, jossa Kaarlo Sahlstedt piileskeli punaisia

Valkokaartin tutkimukset

Kun valkoiset saivat Hyvinkään vallatuksi huhtikuussa yhdessä saksalaisten kanssa, alkoi puhdistus. Perustettiin valkokaartin tutkijalautakunta, joka huhtikuun lopusta alkaen tutki sodanaikaisia tapahtumia. Syyttömiksi katsotut vapautettiin. Syyllisiksi katsottuja uhkasi pikainen kuolema: sata punaista tuomittiin ammuttaviksi.⁵ Kuolemaantuomitut passitettiin odottamaan teloitusta punaiseen puuputkaan⁶ ja ammuttiin pian tämän jälkeen. Moni punaisista tapettiin varsin kevyin perustein. Niin kova kiire oli valkoisilla ampua punaisia, että kunnollisia hautojakaan ei aluksi kaivettu, vaan yhden ruumiin kädet jäivät näkyviin.⁷

Tutkijalautakunnan pöytäkirjoista voi lukea Sahlstedtin murhayrityksestä seuraavaa:⁸

Wirtanen Kalle kivityömies Hyvinkään kylästä s. 1880 Kiikalassa. Liittynyt punakaartiin heti vallankumouksen alussa. – – Häntä syytettiin siitä että oli hommannut isäntä Sahlstedtin murhaajat. Asian toteen saamiseksi esiintyivät seuraavat todistajat:

Työmiehen vaimo *Aino Tamminen* kertoi ja tunnusti, että Wirtanen oli kaksi päivää ennen sanonut, että he ovat aikoneet murhata hra Sahlstedtin mutta hän oli kieltänyt, ettei saa asiasta kertoa kenellekään mitään. Pitkin talvea oli hän silloin tällöin maininnut että S:lle käy huonosti.

Työmies *Kustaa Tamminen* todisti samaa vaikka vasta sen jälkeen, kuin puheenjohtaja usean kerran ky[sy]i.

Renki *Armas Alfors* tunnusti K. Tamminsen tienneen isäntä S. murhasta. Sanoi myös Virtasen kysyneen häneltä missä isäntä S. on uhkaillen samalla: „ellen sano niin joudun samaan kadotukseen kuin isäntäkin”.

Karjakko *Elin Lainio* tiesi, että Virtanen oli K. Tammiselle puhunut isäntä Sahlstedtin murhasta, mutta oli kieltänyt heitä siitä puhumasta. Todistaja kertoi vielä murhaaja Mäkisen käyneen isäntä S. perassa „provningi” kädessä, jolloin Lindfors ojenti kiväärin häntä kohti eikä päästänyt navetasta ulos

Palveliatar *Martta Joukahainen* kertoi nähneensä, kun isäntää murhamiehet takaa ajovat

Lastenhoitaja *Lempi Liikanen* tunsi murhamiehiksi Niilo Lindforssin ja Mäkisen. Olivat ensiksi kysyneet isäntää, jolloin hän vielä aamulla oli sängyssä. Sitten menivät murhamiehet sänkykamariin, Lindfors oli ojentanut „revolverin” hra Sahlstedtia vastaan. Ylös päästyään meni hra S. ulos, jolloin tallissa oli häntä ammuttu. Oli juuri siivoamassa kuin Mäkinen hyökkäsi sisään ja kysyi: „missä isäntä on,” ampuen samalla laukauksen kyökin nurkkaan.

Kun kuulusteluja muutaman päivän kuluttua jatkettiin, alkoi renki Tamminen laulaa:

Tamminen, Kustaa, renki Hyvinkään kylän Kuumolasta, syntynyt v. 18 ¹⁰/₁₂ 84 Pusulassa. Kertoi liittyneensä punakaartiin heti alussa eli ²⁷/₁ 1918, oli kaartin hommissa aluksi 2 viikkoa ja sen jälkeen maantöissä Kuumolassa. Vietiin uudelleen punakaartiin huhtik. 16 p:vän tienoilla ja oli vahdissa muutamia päiviä. Ei ollut rintamalla. Tunnustaa, että hän on varastanut isännältään hra Sahlstedt'ilta n. 5 leiviskää heiniä ja nauriita jonkun verran, ei punakaartille, vaan omiksi tarpeikseen. – Punakaartilainen Kalle Wirtanen oli – tunnusti nyt Tamminen – hänelle ilmoittanut, että punakaarti on päättänyt murhata talonomistaja Sahlstedt'in, mutta oli Virtanen varottanut, ettei asiasta saa kellekään puhua, eikä Tamminen ollutkaan kellekään asiaa ilmottanut.⁹

Punaisten kohtalo

Sahlstedtin selostuksen mukaan Kuumolassa kävivät punakaartilaiset Niilo Lindfors ja Mäkinen. Kalle Virtasta syytettiin murhan tilaamisesta. Jokinen ei osallistunut retkeen, mutta oli kironnut tappamisen epäonnistumista. Keitä he olivat ja kuinka heille kävi?

Niilo Lindfors

*Ratapihakonduktöörin poika Niilo Elias Lindfors, *4.10.1900 Hyvinkää, ammuttu 11. tai 12.5.1918*

Murhayritykseen osallistunut 17-vuotias Niilo Lindfors oli kotoisin Hyvinkäältä.¹⁰ Edellisenä syksynä oli hän liittynyt Hyvinkään järjestyskaartiin, jonka tehtävä oli järjestyksen ylläpito yhdessä miliisin kanssa. Järjestyksen ylläpito ei nähtävästi Lindforsilta onnistunut, sillä pian hänet erotettiin kaartista ”huligaanimaisuuden” takia:¹¹

Hyvinkään Järjestyskaarti
päätti tk. 13 p:nä pitämässään kokouksessa eroittaa kaartista huligaanimaisuuden takia **Emil Mutasen, Niilo Lindfors ja Maurits Koskivirran.**

Lindfors oli kovassa seurassa. Samalla kertaa erotettu Mauri(ts) Koskivirta hulinoi myöhemmin kapinassa niin ahkerasti, että valkokaarti epäili hänen osallistuneen peräti 31 murhaan.¹²

Punakapinan alkaessa sulautettiin järjestyskaarti punakaartiin.¹³ Lindfors pääsi kaartiin takaisin. Hänet on kirjattu punakaartin rintamamieheksi 28.1. alkaen.¹⁴ Lindfors kävi sotimassa Kirkkonummella, Kurussa ja Viialassa.¹⁵ Kirkkonummen taistelut käytiin helmikuun lopussa 1918, jolloin Hyvinkään punaiset osallistuivat siellä Sigurdsin kartanon valtaamiseen.¹⁶ Kurun taisteluun hyvinkääläiset osallistuivat 10.3. alkaen ja viimeinen punakaartilaisjuna sinne päin lähti 15.3.¹⁷ Lindfors ilmeisesti sairastui tai haavoittui jossain taistelussa, sillä hän sai lääkärintapua Riihimäellä kahteen otteeseen, sekä 31.3. että 10.4.¹⁸

Punaisten hävittyä sodan koitti Lindforsille kova kohtalo. Valkokaartin pidätys- ym. määräysten vihosta löytyy 8.5. kohdalta seuraava määräys:¹⁹

Herra Vahtipäällikkö

Seuraavat henkilöt ovat heti pidätettävät:

1°) *Niilo Lindfors*, konduktööri Lindforsin poika on heti tavattaessa vangittava. Hän on syyllinen Sahlstedtin murhaan.

2°) *Mäkinen*, asuva Jokisen huvilassa Rauhamäellä on myös pidätettävä. Sama rikos kuin Lindforsilla.

--

Wilén

Pidätysmääräyksen allekirjoittanut Wilén oli valkokaartin ja tutkintalautakunnan johdossa ollut helsinkiläinen toimittaja Helge Aleksander Olof Wilén.²⁰ Ilmeisesti Lindfors jäi heti kiinni, sillä jo samana päivänä Wilén määräsi, että Lindfors on tuotava vankilasta tutkijalautakunnan eteen. Kuulustelusta on säilynyt yksirivinen luettelomerkintä:

Lindfors, Niilo, työmies, syntynyt 4/10 1900 Hyvinkää Ali Mattila. Liittynyt kaartiin marraskuussa. Oli Kirkkonummen ja Kurun rintamilla ja myös Viialan. Pidätetty.²¹

Kuulusteluluetteloon on Lindforsin riville lisätty lyijykynällä sana *Kuumola*. Rivin muu teksti on mustekynällä kirjoitettu. Lindforsin kuulustelupöytäkirjaa ei ole löytynyt; Hyvinkään valkokaartin kuulustelupöytäkirjoista puuttuvat juuri ne päivät, jolloin Lindfors oli pidätettynä.

Seuraava havainto Lindforsista on teloitus. Työmies, junailijan poika Niilo Lindfors ammuttiin joko 11.5. tai 12.5.1918 Hyvinkään Sahanmäessä vain 17-vuotiaana.²² Löytyneissä asiakirjoissa ei ole mainittu kuolemantuomion syytä. Sodan jälkeen Lindforsin isä kaivoi Niilon ruumiin salaa ylös Sahanmäestä ja hautasi hänet hautausmaalle.²³

NIILO LINDFORS JA LAURI KARAN MURHAKOMPPANIA

Hyvinkään punakaartissa toimi pahamaineinen *Hyvinkään lentävä osasto*, joka tunnettiin myös *murhakomppanian* nimellä. Lentävä osasto oli Hyvinkään punakaartin eliittiosasto, joka koostui nuorista miehistä. Osasto liikkui kapinan aikana ympäri Uttamaata syylistyen teloitustyyliin joukkomurhiin ja teloittamiensa uhrien ryöstöihin. Uhreiksi on laskettu joutuneen yli 20 henkeä. Osaston päällikkönä toimi Lauri Kara.²⁴

Tiedot siitä, ketkä kuuluivat lentävään osastoon, vaihtelevat. Sodan jälkeen murhakomppaniaan kuulumisesta ei ollut etua, sillä valkoiset halusivat lentävistä eroon ampumalla heidät. Kuulusteluissa monet kielsivätkin kuuluneensa lentäviin. Siitä huolimatta heti toukokuussa teloitettiin 12 lentävien jäsentä.²⁵

Valkokaartin jälkikäteen laatimassa punakaartilaisluettelossa lentäviin kuuluneiksi mainittiin 48 henkilöä. Lindfors ei ole luettelossa.²⁶ Hän tosin makasi luetteloa laadittaessa jo ammuttuna.

Kolme työmiestä kuitenkin väitti kuulusteluissa, että Niilo Lindfors olisi kuulunut lentävään osastoon. Kivityömies *Arvid Kekäläinen* kertoi 2.5. seuraavaa:

Luulee ja on kuulut että lentävä joukko on tehnyt murhia. Tähän kuulu m.m Lauri Kari, Mauri Forström*, Hugo Esko, Niilo Lindfors.²⁷

Seuraavana kesänä, kun Lindfors makasi maan alla, saatiin punavangeilta lisätietoja. Työmies *Kalle Ahvenainen* tiesi, että työmies Niilo Lindfors oli kuulunut lentävään osastoon.²⁸ Ahvenainen itse oli ollut sodan aikana Kirkkonummella ja Kurussa,²⁹ samoissa paikoissa kuin Lindforskin.

Tehtaantyömies *Hugo Fredrik Auranen* puolestaan kertoi, että Lindfors oli kuulunut murhajokkoon:

Hyvinkäällä huligaanit hänen siellä ollessaan toimeenpanivat murhia, mutta ei tiedä niistä sen tarkemmin. Murhajokkoihin kuuluviksi mainitsee: Lauri Kara, Leonard Kara, Niilo Lindfors, Mauri Forsström. Oli murhayön kotonaan lomalla.³⁰

Aurasen tarkoittama ”murhayö” lienee ollut 18.2., jolloin Hyvinkäällä surmattiin 8 suojeluskuntalaiseksi epäiltyä. Mauri Koskivirran väitettiin kertoneen, että hän itse oli silloin ampunut ”vain” 3 henkeä.³¹

Yli 100 hengen murhaaja
„Karan Lauri“ Hyvin-
käältä.

Suomen Kuvalehti 24.8.1918
lienee liioitellut Karan pahuutta

* Lauri Kara ja Mauri Koskivirta (Forsström)

”Murhayön” jälkeen lentävä osasto siirtyi Kirkkonummelle, jossa se muiden punakaartilaisten mukana osallistui Sigurdsin kartanon valtauksen helmikuun lopussa.³²

Näiden tietojen valossa on mahdollista, että Lindfors olisi liikkunut lentävän osaston mukana. On kuitenkin huomattava, ettei Lindforsin ole väitetty osallistuneen kenenkään tappamiseen eikä hänen nimeään löydy niistä lähteistä, joissa tarkemmin käsitellään lentävän osaston rikoksia. Ikänsä puolesta 17-vuotias Lindfors olisi ollut melko nuori lentävien jäseneksi, mutta se ei ollut tavatonta, sillä joukkioon kuului kaksi vain puolisen vuotta vanhempaa nuorukaista.³³ Miehiä myös siirrettiin yksiköstä toiseen. Platoonan päälliköksi nimetty *Kalle Fredriksson* nimittäin kertoi, että Lauri Kara oli ottanut hänen platoonastaan melkein kaikki miehet lentävään komppaniaansa.³⁴

Erään muistitiedon mukaan Lindfors olisi ollut mukana *Malmin rosvoiksi* kutsutussa porukassa. Se tuskin pitää paikkaansa. Malmin rosvojunaksi sanottiin junaa, jonka Helsingistä Sörnäisten vankilasta vapautetut rikolliset olivat ottaneet käyttöönsä. Rikolliset ajoivat junalla Hyvinkäälle pitkänäperjantaina (29.3.1918). Hyvinkäällä rosivot varastivat aamuyöllä asunnoista ja kaupoista, mitä saivat. Tämän jälkeen he ajoivat Haminaan ja jäivät kiinni.³⁵

Mäkinen

*Todennäköisesti: työmies Karl (Kaarle, Kalle) Gunnar Mäkinen, *25.6.1890 Myrskylä, ammuttu 14.5.1918*

Kaarlo Sahlstedtin mukaan häntä ampunut Mäkinen asui rautatien mies Jokisen luona Rauhamäen pysäkin lähellä. Rauhamäen pysäkki on sijainnut Hangon ratapiha-alueen lounaispäässä. Hyvinkään henkikirjassa on tuolla alueella ainoastaan yksi sellainen talo, jossa asuivat sekä Jokinen että Mäkinen.

Kuumolassa käynyt Mäkinen oli todennäköisesti 27-vuotias työmies Karl Mäkinen. Tämä asui vaununvoitelija Johan Jokisen omistamassa huvilassa vuonna 1917.³⁶ Mäkisen etunimeksi on eri lähteissä kirjoitettu Karl, Kaarle tai Kalle.

Kaarle Gunnar Mäkinen oli kotoisin Myrskylästä.³⁷ Hän muutti vaimonsa ja poikansa kanssa Liljendalista vuonna 1913 Kuumolan lähelle Vanhallymyllylle.³⁸ Siellä he asuivat vuoteen 1915 asti.³⁹ Vuonna 1917 heidät on merkitty Johan Jokisen huvilaan.

Mäkinen liittyi punakaartiin tammikuun lopulla 1918. Hän oli päällikkönä arsenaalissa Lahdessa ja Hyvinkäällä.⁴⁰ Mäkinen pidätettiin samalla määräyksellä ja samasta syystä kuin Niilo Lindfors. Häntä kuulusteltiin kahteen kertaan 13.5. Molemmista kuulusteluista hänet passitettiin pahamaineiseen puuputkaan.⁴¹ Tähän todennäköisesti vaikutti se, että hevosmies Johan Virkkunen oli kertonut kuulustelussa, että mm. Kalle Mäkinen ja Lauri Kara olivat kuuluneet Hyvinkään murhakomppaniaan.⁴²

Työmies Kalle Mäkinen ammuttiin 14.5.1918 Hyvinkäällä radanvarressa.⁴³ Teloituksen syytä ei ole löytynyt. Muista lähteistä ei ole löytynyt mainintoja, että Mäkinen olisi kuulunut lentävään osastoon tai että hän olisi osallistunut pahantekoon.

Vaikka ei voida täysin varmasti sanoa, että nimenomaan Karl Mäkinen oli Sahlstedtia ampumassa ollut Mäkinen, tiedot yhdistelemällä se vaikuttaa todennäköiseltä. Tiedon puolesta puhuu varsinkin se, että ”rautatien mies” Johan Jokinen oli talon omistaja ja Karl Mäkinen asui hänen luonaan. Karl Mäkinen oli myös aiemmin asunut Kuumolan lähellä Vanhallymyllyllä. Tuohon aikaan Sahlstedt ei vielä asunut Kuumolassa, mutta sen sijaan Vanhallymyllyllä asui murhayrityksestä etukäteen tiennyt Kalle Virtanen. Todennäköisesti Mäkinen ja Virtanen tunsivat toisensa.

Kalle Virtanen

*Kivityömiestä Kaarle (Kalle) Kustaa Virtanen, *30.7.1880 Kiikalasta, ammuttu 2.5.1918*

Kaarle Virtasella oli monta nimeä. Etunimeksi kirjattiin milloin Kalle, milloin Karl, Kaarle tai Kaarlo. Sukunimi kirjoitettiin Virtanen tai Wirtanen. Ikää hänellä oli 37 vuotta.

Virtanen oli kotoisin Kiikalasta. Hänet oli tuomittu vuosina 1902–1903 luvattomasta viinan myymisestä: kaksi kertaa sakkoihin ja kerran 10 päiväksi vankeuteen. Kiikalasta Virtanen muutti Hyvinkäälle 1908 vaimonsa ja yhden lapsen kanssa.⁴⁴ Vuodesta 1910 alkaen Virtanen asui perheineen Vanhallamyyllyllä mäkitupalaisena ja itsellisenä.^{45,46}

Virtanen kuului punakaartiin. Hän oli naimisissa ja hänellä oli 5 lasta.⁴⁷ Virtanen oli kivityöntekijöiden ammattiosaston jäsen ja rintamamies 5.2. alkaen.⁴⁸

Kalle Virtanen ammuttiin 2.5.1918 Hyvinkään Sahanmäessä⁴⁹ sen jälkeen, kun Kustaa Tamminen oli edellisenä päivänä kuulustelussa puhunut Virtasta vastaan edellä kerrotulla tavalla.

Rautatien mies Jokinen

*Todennäköisesti: vaununvoitelija Johan Aleksander Jokinen, *23.12.1875 Nurmijärvi*

Sahlstedtin nimeämä rautatien työmies Jokinen oli todennäköisesti edellä mainittu vaununvoitelija Johan Jokinen, joka omisti huvilan Hyvinkäällä.

Vaununvoitelija Johan Aleksander Jokinen muutti vaimonsa kanssa Karjaan asemalta Hyvinkäälle vuonna 1909. Jokinen oli syntynyt Nurmijärvellä. Muuttokirjan laatimisen aikaan 1909 hänen maineensa oli puhdas.⁵⁰ Johan Jokinen oli liittynyt punakaartiin heti ja hän oli aseissa. Kuulustelussa hän kertoi toimineensa omissa tehtävissään ja valvoneensa punakaartin esikunnassa rautatieasioita.⁵¹

Johan Jokinen selvisi kuulusteluista hengissä ja jäi asumaan huvilaansa.⁵² Hän kuitenkin menetti työnsä rautateillä. Hänet tuomittiin virkavirheestä ja virkavelvollisuuteen sopimattomasta käytöksestä menettämään toimensa. Jokinen anoi armoa presidentiltä. Presidentti K.J. Ståhlberg näki vuonna 1921 hyväksi armosta sallia, että Jokinen otetaan VR:lle takaisin. Siitä huolimatta häntä ei otettu takaisin ainakaan vielä samana syksynä.⁵³ Jokisen kohtalo ei ollut ainutlaatuinen, sillä kapinan johdosta 881 henkeä tuomittiin menettämään työnsä VR:llä. Vuoteen 1921 mennessä vain 20 % oli otettu takaisin töihin.⁵⁴

Muita punakaartilaisia

Miliisi *Juho Hautala* (*10.10.1884 Lapua) auttoi Sahlstedtia kapinan aikana, vaikka kuuluikin punakaartiin. Hänen kuulustelustaan kerrotaan näin:

Liittynyt punakaartiin helmikuun alussa, jolloin ilmoitettiin Työväen talolla, että jokaisen järjestyneen työmiehen on ampumisen uhalla liityttävä punakaartiin. Silloin hän pelosta joutui mukaan ja oli yhtämittaa kaartissa maaliskuun 16 p:ään asti, jolloin erosi ja otti vastaan miisimäisen toimen Hyvinkäällä. – – Herra Sahlstedt tahtoi lisätä, että Hautala pelasti hänet murhamiesten käsiin joutumasta toimittaen hänet Helsinkiin, sekä suojeli Hänen omaisuuttaan kuin rosvot tuhoa tekivät.⁵⁵

Hautala sai pitää henkensä.

Jooseppi Kuumola (*1850 Nurmijärvi), Kuumolan tilan entinen isäntä vuoteen 1909 asti, liittyi vapaaehtoisena punakaartiin:

Ei käynyt kouluja, osaa vähän kirjoittaa. Liittynyt vapaaehtoisesti punakaartiin, ollut vahtipalveluksessa. Puhunee totta. Vap. I.⁵⁶

Kuumola eli 77-vuotiaaksi ja kuoli vuonna 1927.⁵⁷

Kustaa Vuorinen (*1869 Hyvinkää), sekatyömies Kuumolasta, oli sanojensa mukaan liittynyt punakaartiin pakotuksesta. Vuorinen vapautettiin kuulusteluissa, koska hän oli ollut vain vahtipalveluksessa ja koska hän oli vanha heikko mies.⁵⁸

Sahlstedtin naapurit eivät olleet kaikkein lainkuuliaisinta väkeä. Kuumolan mailla asunut *Armas Viljam Andelin* oli aiemmin tuomittu kuritushuoneeseen hänen iskettyään humalassa puukolla miehen kuoliaaksi. Andelin osallistui sisällissotaan päällikkönään pahamaineinen Lauri Kara ja tuomittiin uudelleen kuritushuoneeseen. Kara taas piilotteli sodan jälkeen Kuumolan mailla *Kalle Andelinin* ja *August Uron* avustuksella, kunnes pakeni Venäjälle, jossa sai surmansa. Uro oli aiemmin tuomittu viinan myynnistä äitinsä ja isänsä kanssa sekä varkaudesta. Uron luona keitettiin viinaa ja siellä kävi Sahlstedtin mukaan huligaaneja ja maankiertäjiä. Kapinan aikana Uro oli antanut ryöstömääräyksiä. Jälkeenpäin hän piilotteli ryöstettyä tavaraa ja tuomittiin kuritushuoneeseen. Uron vaimo *Hilda* puolestaan oli uhannut, että koko Kuumolan väki tapettaisiin. *Johan Kustaa Åberg*, hänkin Kuumolasta, toimi kapinan aikaan punakaartin tutkintotoimiston päällikkönä ja herätti toimessaan pelkoa. Åberg tuomittiin kuritushuoneeseen ja hän kuoli Lahden pakkotyölaitoksessa. Naapuritilan Vanhanmyllyn *Antti Salo* toimi kapinan aikaan Lauri Karan tappajajoukkiossa. Hän piileskeli Lauri Karan tavoin Kuumolan mailla, pakeni Venäjälle eikä jäänyt kiinni ennen kuin vasta 1926.⁵⁹

Kuumolan mailla asunut *Johan Engelbert Jokinen* oli ennen kapinaa tuomittu kuoleman tuottamasta pahoinpitelystä kuritushuoneeseen. Kapinasta hänet tuomittiin kuritushuoneeseen uudemman kerran.⁶⁰

Niin ikään Kuumolan mailla asunut tehtaalainen *Johan Emil Ylén* tuomittiin kuritushuoneeseen toiminnastaan punakaartin esikunnassa. Ylénia syytettiin osallisuudesta puukauppias Anshelm Mäkelän murhaan 30.1. sekä Suomalaisen Seuran talon miinoittamiseen. Itse hän väitti olleensa vain autonkuljettajana.⁶¹

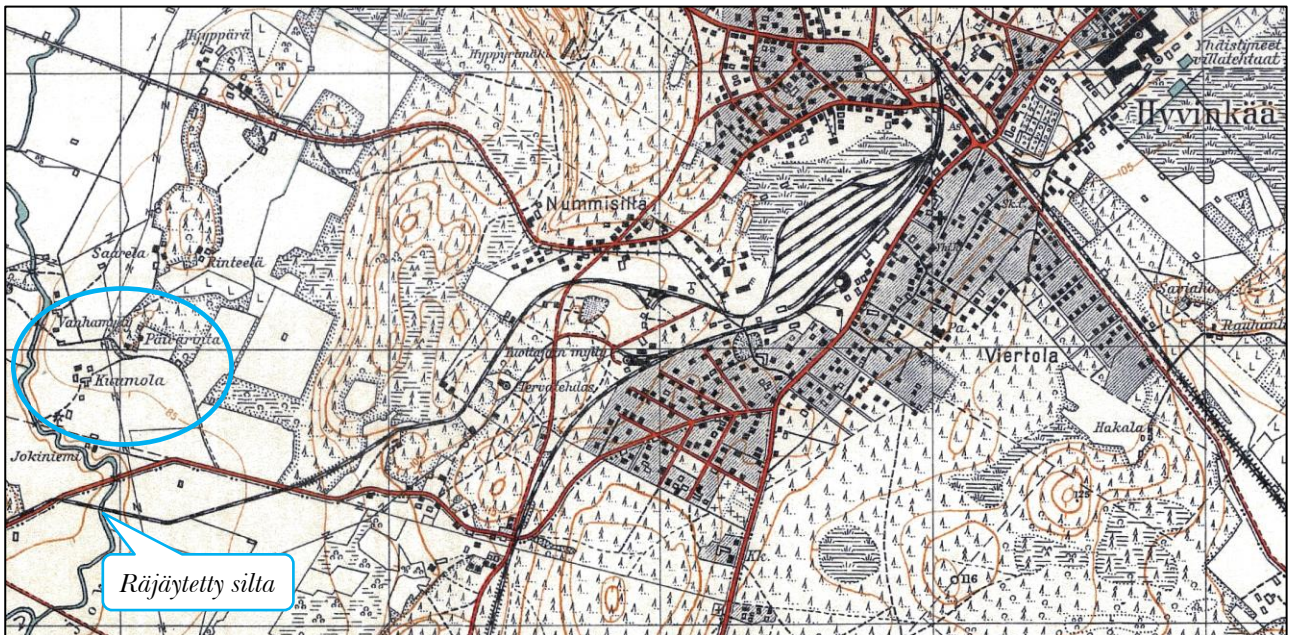
Murhayrityksen taustaa

Kaarlo Sahlstedtin murhayritys tuskin oli osa tilallisten puhdistussuunnitelmaa vaan paremminkin Mäkisen ja Lindforsin omavaltaisuutta. Tammi-helmikuun vaihteessa tappoivat punaiset Hyvinkäällä ”vain” muutamia ihmisiä.⁶² Isompi murha-aalto iski 18.2., kun suojeluskuntalaisiksi epäiltyjä eliminoitiin; tällöin tuli noutaja myös naapurin Helletorpan isännälle. Kun Hyvinkään punaisille sitten selvisi, että omat joukot olivat ampuneet jo 16 ihmistä, punakaartin kokouksessa hyökättiin ankarasti vastuussa olevia vastaan. Sen jälkeen murhat loppuivat lähes kokonaan.⁶³

Jo edellisvuodesta alkaen oli Hyvinkäällä kärsitty elintarvikepulasta. Ruokaa jonotettiin; leipää varten oli kerätty jäkälää.⁶⁴ Pulan pahenemisesta syytettiin talollisia, koska heidän katsottiin pidättäytyvän elintarvikkeiden luovuttamisesta.⁶⁵ Kapinan puhjettua takavarikoivat punaiset elintarvikkeita punakaartille ja myös siviileille. Tällainen takavarikko tehtiin Kuumolaankin.

Punaisten väkivaltaisuudet olivat Suomessa pääasiassa miehistön ja pikkupäälliköiden kurittomuuksia ja mielivaltaisuuksia.⁶⁶ Siitä saattoi olla kyse myös Kuumolassa. Selittämättä jää, keksivätkö Mäkinen ja Lindfors kesken ryöstön tappaa uhrinsa vai olivatko he päättäneet sen jo ennakolta. Luultavasti he olivat tottumattomia ampumaan ihmisiä, olihan sotakin vasta alussa. Rahat ryöstettyään he olivat käskeneet Sahlstedtia vaikenemaan rahoista. Mahdollisesti he vielä epäröivät ampumista.

On myös mahdollista, että naapurin Virtanen todella oli tilannut punakaartista pyssymiehiä päästämään Sahlstedtin päiviltä. Vaikka Sahlstedt ja hänen palkollisensa tunnistivatkin murhaa yrittäneet miehet, he eivät tiettävästi olleet tuttuja keskenään. Sahlstedt on kertonut, ettei hän tuntenut miehiä eikä ollut missään tekemisissä heidän kanssaan.⁶⁷

Tapahtuma-alue vuoden 1937 kartalla⁶⁸

Karkkilan radan sillan räjäytys

Sodan lopussa räjähti Kuumolan lähellä sijainnut rautatiesilta, joka sijaitsi kaapearaiteisella Karkkilan radalla. Räjäytyksestä syytettiin komppanianpäällikkö Erik Vilhelm (Vilho) Lainetta. Valkokaartin tutkijalautakunta selvitti asiaa:⁶⁹

Laine Vilhelm työmies Hyvinkään kylästä s. 1877 marraskuun 11 p:nä Nurmijärvellä. Liittynyt punakaartiin vallankumouksen alussa sen vuoksi kuin lopetettiin kunnan työt. Kertoi olleensa III^{lucn} komppanian päällikkönä noin 3 viikkoa. Kielsi olleensa missään matkoilla, vaan ainoastaan kotikulmallaan vahtipalveluksessa ja työkomppaniassa. Häntä syytettiin Kytäjän radan sillan räjäyttämisestä, joka on lähellä Kuumolan taloa Hyvinkäällä. Hänen pieni poikansa oli m.m. sanonut: „ei isä siltaa räjäyttänyt, sillä hän juoksi pellolla silloin kuin silta räjähti”.

Rouva *Anna Sahlstedt* kertoi, että Laine sunnuntai aamuna huhtik 21 p:nä huusi todistajalle: „nyt pois, silta pommitetaan”. Kohta sen jälkeen tapahtui siltojen räjähdys. Laine oli ennen sitä omat ikkunansa peittänyt.

Herra *K. A. Sahlstedt* kertoi samaa kuin edellinenkin, lisäten, että Kuumolan taloa kierteli muutamia punakaartilaisia, kehoittaen väkeä lähtemään pois, ehkä sen vuoksi, että saisivat rauhassa rosvota.

Herra *Patrik Alander** kertoi samaa kuin edellisekin

Karjakko *Eelin Lainio* sanoi sunnuntai aamuna tavanneensa Laineen vaimon, joka sanoi menevänsä pakoon sillä ei tiedä mitä sillalla tapahtuu. Laineen vaimo oli kantanut tavaroitaan pois ja lupasi mennä ottamaan vielä poikansakin pois. Samalla huomasi todistaja Laineen laudottavan ikkunoitaan ja pian sen jälkeen silta räjähti. Pian sen jälestä Laine käveli Kuumolan pihalla joten jäi se käsitys että Laine räjäytti sillan. Ja ennen räjäystä oli Laine kävellyt Kuumolan pihalla ja oli sanonut: „silta räjähtää”. Samaan aikaan kierteli Kuumolan talon nurkissa noin 7 henkinen punakaartilais rosvojoukko jotka vaativat ihmisiä lähtemään talosta pois.

Martta Joukahainen palveliatar pääkohdissaan kertoi samaa kuin edellinenkin.

Lempi Liikanen lapsenhoitaja kertoi Laineen „huitonnee” käsillään Kuumolan pihalla vaatien poistumaan ikkunan edestä. Oli myös nähnyt vähää ennen räjähdystä Laineen vaimon kulkevan Kuumolan talon ohitse tavaroita selässä. Oli myös nähnyt 7 henkisen punakaartilais roskejoukon Kuumolan talon nurkissa.

Armas Alfors renki Kuumolasta kertoi samaa Laineesta ja Laineen vaimosta kuin edellisekin todistajat.

Kaiken edellä olevan mukaan tuli ilmi että Vilho Laine todella oli syyllinen kysymyksessä olevaan sillan räjäyttämiseen. Siksi hän edelleen pidetään vangittuna.

Vilho Laine teloitettiin joko 1. tai 2.5.1918 Hyvinkään Sahanmäessä.⁷⁰

* Anna Sahlstedtin veli.

Lähteet

Kronlund, Jarl: Hyvinkää itsenäisyysodassa 1918. Tiede ja Ase, Vol 44 (1986), 154–205.

<https://journal.fi/ta/article/view/47684/13559>

Lahtinen, Anu: Hyvät, pahat ja hyvinkääläiset. Hyvinkään seudun historia. Hyvinkään kaupunki ja Kustannusosakeyhtiö Siltala, 2017. ISBN 978-952-234-462-5.

Muistitietoja vuosien 1917–1918 tapahtumista Hyvinkäällä ja lähiympäristössä. Hyvinkää: Keräystoimikunta, 1969. HM:HM14, Muistelmat, Vuoden 1918 arkisto, Työväen arkisto.

Paavolainen, Jaakko: Poliittiset väkivaltaisuuden Suomessa 1918. Osa I 'Punainen terrori'. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 1966.

Tahvanainen, Aarno H.: Vuosisata 1908–2008 käten ja hengen työtä. Tapanilan Työväenyhdistys ry sata vuotta. ISBN 978-952-92-4309-9.

<https://yksi.darchive.fi/YKSA3/public/files/20170427-YAM100202-149329848393400>

Tukkinen, Tauno: ”Kadonnut kapinassa”. Hyvinkään punaisten henkilötappiot 1918. Karjalohja: 2002. ISBN 951-98363-4-9.

Ylitalo, Essi: ”Innokas punikki”. Hyvinkään punakaartilaisnaiset sisällissodan jälkiselvittelyissä 1918.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/25887/Hyvinkaan%20punakaartilaisnaiset%201918.pdf>

Kuolleiden luettelot

A. Luettelo. Topographica H: Hyvinkää, Kansallisarkisto. Luettelo vaikuttaa teloitettujen luettelolta.

Hyvinkäällä 1918 ammutut punaiset. Teoksessa: Tukkinen, Tauno: ”Kadonnut kapinassa”. Hyvinkään punaisten henkilötappiot 1918, s. 31–35. Karjalohja: 2002. ISBN 951-98363-4-9.

Luettelo Valkoisten valtaantumisen jälkeen v. 1918 teloitetuista Hyvinkään ja lähiympäristön punakaartilaisista ja työväenliikkeen jäsenistä. Teoksessa: Muistitietoja vuosien 1917–1918 tapahtumista Hyvinkäällä ja lähiympäristössä. Hyvinkää: 1969. HM:HM14, Muistelmat, Vuoden 1918 arkisto, Työväen arkisto.

Suomen sotaurmat 1914–1922. Vuosina 1914–22 sotaoloissa surmansa saaneiden nimitiedosto, päivitetty 19.5.2004. Valtioneuvoston kanslia. <http://vesta.narc.fi/cgi-bin/db2www/sotasurmaetusivu/main>

Sähköinen terroritilasto, KT:KTS, Työväen arkisto. SDP:n puoluetoimikunnan tilastokomitean ja Finlands Svenska Arbetareförbundin keräämä tilasto kansalaissodan aikana kaatuneista, teloitetuista ja vankileireillä surmansa saaneista punaisista työläisistä.

Lähdeviitteet

¹ Kronlund, s. 167; Tukkinen, s. 8; Lahtinen, s. 154.

² Pöytäkirja tehty Hyvinkään valkokaartin tutkialautakunnan I jaoston kokouksessa huhtik. 30 p. 1918, s. 55–56, liite pöytäkirjan välissä. As 1, Valtiorikosoikeuksien syyttäjistö arkisto, Kansallisarkisto.

³ Tellervo Kalevan (Kaarlo A. Sahlstedtin tytär) haastattelu 4.3.1999. Haastattelija Annamari Hyppönen.

- ⁴ Tellervo Kaleva; Suomen sotasurmat; Uudenmaan läänin henkikirja 1917 (U:347), Hyvinkää № 1 Nikkilän Hälletorp, s. 1. <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=74906018>; Valtiorikosylioikeuden akti 15195. <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=144653>
- ⁵ Tukkinen, s. 14.
- ⁶ Muistitietoja, s. 17.
- ⁷ Kronlund, s. 190.
- ⁸ I jaoston pöytäkirja 30/4, s. 55–56.
- ⁹ Kustaa Tammisen kuulustelu 1.5.1918. I jaoston pöytäkirja, s. 64–65, 119.
- ¹⁰ Hyvinkäällä 1918 ammutut punaiset.
- ¹¹ Työmies 22.1.1918, s. 6. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1190646?page=6>
- ¹² Punakaartilaisluettelo. Laadittu Hyvinkään Suojeluskunnassa 8.8.1918. XVII:938, Vapausodan arkisto, Kansallisarkisto.
- ¹³ Ylitalo, s. 14.
- ¹⁴ Terroritilasto, Hyvinkää, järjestysnumero 64.
- ¹⁵ Luettelo ”III os.” Topographica H: Hyvinkää, Kansallisarkisto.
- ¹⁶ Paavilainen, s. 163–170.
- ¹⁷ Kronlund, s. 169.
- ¹⁸ Lindfors Niilo. Aå:180, Valtiorikosoikeuksien syyttäjistön arkisto, Kansallisarkisto. Kortilla seuraava teksti: ”Mainittu luettelossa ’Riihimäen P.K. Esikunnan tilille otettuja lääkkeitä R:mäen apteekista ja Lääkäriin apua saaneet. Saanut apua 31/3; kuuluu Hyvinkään p.k:n. – – N. Lindfors (Hyvinkää) saanut apua 10/IV.”
- ¹⁹ Tilauskirja. Orderbok. Vihko, jossa pidätys- ym. määräyksiä. Topographica H: Hyvinkää, Kansallisarkisto.
- ²⁰ Tukkinen, s. 13–14.
- ²¹ Luettelo ”III os.” Topographica H: Hyvinkää, Kansallisarkisto.
- ²² A. Luettelo; Luettelo Valkoisten valtaantulon jälkeen v. 1918 teloitetuista.
- ²³ Saarinen, Olavi: Sotilaskivääreillä syöksyvää punapommikonetta vastaan. Matti Kerniö muistelee 4. Hyvinkään Uutiset 18.2.1998.
- ²⁴ Paavilainen, s. 130–144.
- ²⁵ Paavilainen, s. 130–144.
- ²⁶ Punakaartilaisluettelo. Laadittu Hyvinkään Suojeluskunnassa 8.8.1918. XVII:938, Vapausodan arkisto, Kansallisarkisto.
- ²⁷ Arvid Kekäläisen kuulustelu 2.5.1918. I jaoston pöytäkirja. Nro 138, sivu 74.
- ²⁸ Lindfors Niilo. Todistusainekortti. Aå:180, Valtiorikosoikeuksien syyttäjistön arkisto, Kansallisarkisto.
- ²⁹ Kalle Ahvenaisen kuulustelupöytäkirja 4.5.1918. Valtiorikosylioikeuden akti 1103. <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=40585>
- ³⁰ Pöytäkirja vankia kuulusteltaessa Lahden kaupungissa 3.6.1918. Tehtaantyömies Hugo Fredrik Auranen. Ac:1, Valtiorikosoikeuksien syyttäjistön arkisto, Kansallisarkisto.
- ³¹ Valtiorikosylioikeuden akti 17169. <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=174396>
- ³² Paavilainen, s. 163–170 ja 213–223.
- ³³ Lauri Walter Olin (*2.2.1900) ja Karl Stenholm (*9.3.1900). Valtiorikosylioikeuden aktit 10800 ja 12034. <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=344617> ja <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=94050>
- ³⁴ Kalle Fredrikssonin kuulustelu 21.5.1918. Hyvinkään valkokaartin kuulustelupöytäkirja (mahdollisesti II osasto. As 1, Valtiorikosoikeuksien syyttäjistö arkisto, Kansallisarkisto.
- ³⁵ Tahvanainen, s. 92–93.
- ³⁶ Uudenmaan läänin henkikirja 1917 (U:347), Hyvinkää № 18, s. 49. <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=74906034>
- ³⁷ Hyvinkäällä 1918 ammutut punaiset.

- ³⁸ Liljendalin seurakunnan vihittyjen luettelo 1909. <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=7977000>.
Nurmijärven seurakunta, sisäänmuuttaneet 7.4.1913 (HisKi).
- ³⁹ Uudenmaan läänin henkikirjat 1913, 1914, 1915, Hyvinkää № 19 Wanhamylly.
- ⁴⁰ Terroritilasto, Jämsä, järjestysnumero 54.
- ⁴¹ Tilauskirja. Orderbok.
- ⁴² Hyvinkään tutkintotuomarin kanslian ilmoitus Mauritz Johan Koskivirran toimista punakaartissa, laadittu 24.8.1918: Hevosmies Johan Virkkunen (kuulusteltu 10.5.1918). Valtiorikosylioikeuden akti 17169. <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=174396>
- ⁴³ A. Luettelo; Luettelo Valkoisten valtaantulon jälkeen v. 1918 teloitetuista.
- ⁴⁴ Muuttokirjat 7.3.1908 ja 21.6.1908. Nurmijärven seurakunnan arkisto. <http://www.sukuhistoria.fi/sshy/sivut/jasenille/paikat.php?bid=19851&pnum=258>
ja <http://www.sukuhistoria.fi/sshy/sivut/jasenille/paikat.php?bid=19851&pnum=329>
- ⁴⁵ Uudenmaan läänin henkikirjat 1910, 1912, 1913, 1914, 1915, 1916, Hyvinkää № 19 Wanhamylly.
- ⁴⁶ Uudenmaan läänin henkikirja 1917 (U:347), Hyvinkää № 19 Wanhamylly, s. 53. <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=74905650>
- ⁴⁷ Suomen sotaturmat.
- ⁴⁸ Terroritilasto, Hyvinkää, järjestysnumero 88.
- ⁴⁹ A. Luettelo; Luettelo Valkoisten valtaantulon jälkeen v. 1918 teloitetuista.
- ⁵⁰ Muuttokirja 4.9.1909. Nurmijärven seurakunnan arkisto. <http://www.sukuhistoria.fi/sshy/sivut/jasenille/paikat.php?bid=19852&pnum=118>
- ⁵¹ Johan Jokisen kuulustelu 11.5.1918. As 1, Valtiorikosoikeuksien syyttäjäistö arkisto, Kansallisarkisto.
- ⁵² Uudenmaan läänin henkikirja 1918, Hyvinkää № 18, s. 66. Henkikirja on valmistunut lokakuussa 1918. <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=77308789>
- ⁵³ Vaununvoitelija Johan A. Jokinen: valitus erottamisesta. HR:HR41 Erotetut rautatieläiset, Vuoden 1918 arkisto, Työväen arkisto.
- ⁵⁴ Valtioneuvostolle kurinpidollisesti erotettujen asemasta. HR:HR41 Erotetut rautatieläiset, Vuoden 1918 arkisto, Työväen arkisto.
- ⁵⁵ Juho Hautalan kuulustelu. I jaoston ptk, s. 96.
- ⁵⁶ Jooseppi Kuumolan kuulustelu. Punakaartilaisia koskevia kuulustelupöytäkirjoja. Ar 1, Valtiorikosoikeuksien syyttäjäistön arkisto, Kansallisarkisto.
- ⁵⁷ Kirkollisia tietoja Hyvinkäältä. Hyvinkään Sanomat 29.11.1927, s. 1. <https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1535888?page=1>
- ⁵⁸ Kustaa Vuorisen kuulustelu 25.4.1918. I jaoston pöytäkirja № 29, s. 10–11.
- ⁵⁹ Salste, Jorma: Tapahtumia Kuumolassa 1918. 14.3.2018.
- ⁶⁰ Valtiorikosylioikeuden akti 19903. <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=271265>
- ⁶¹ Valtiorikosylioikeuden akti 22208. <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=423633>
- ⁶² Kronlund, s. 169.
- ⁶³ Muistitietoja, s. 9; Kronlund, s. 167.
- ⁶⁴ Lahtinen, s. 151.
- ⁶⁵ Muistitietoja, s. 5.
- ⁶⁶ Paavolainen, s. 111.
- ⁶⁷ Tellervo Kaleva.
- ⁶⁸ Topografinen kartta 6720/30 24° 540/50 Hyvinkää. Maanmittaushallituksen topografinen toimisto, 1938.
- ⁶⁹ I jaoston pöytäkirja 30/4, s. 53–55.
- ⁷⁰ Luettelo Valkoisten valtaantulon jälkeen v. 1918 teloitetuista; Tukkinen s. 23.